

**NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASINDA UŞAQ
KİTABXANALARI FONDUNUN FORMALAŞMASI VƏ ONDAN
İSTİFADƏNİN TƏŞKİLİNİN
MÜASİR VƏZİYYƏTİ**

Açar sözlər: Naxçıvan Muxtar Respublikası, informasiya, kitabxana xidməti, uşaq kitabxanası, məktəb kitabxanaları, kitabxana fondu, komplektləşdirmə, охиси qrupu, tematik rəf, sənəd-informasiya fondu.

Ключевые слова: Нахчиванская Автономная Республика, информация, библиотечные услуги, полки для тематики, группа для читателей информационно- документальный фонд

Keywords: Nakhchivan Autonomous Republic, information, library service, child library, school libraries, library, acquisition, group of readers, thematic shelf, document-information reserve

Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması XX əsrin sonu, XXI əsrin əvvəllərində dünyanın qlobal problemlərindən biri kimi gündəmə gəlmişdir. Artıq informasiyanın rolu praktik olaraq onun bütün sahələrində iqtisadiyyatda, elmdə, təhsildə, mədəniyyətdə, səhiyyədə, siyasətdə, dövlət və regional idarəetmədə, milli təhlükəsizliyin təmin edilməsində durmadan artmaqdadır. Bu problemlərin həll edilməsində bütün növ və tip kitabxanaların qarşısında mühüm vəzifələr durur. Artıq dünyanın güc-qüvvə tətbiq etməklə deyil, ağıl və intellektual idarə edilməsi XXI əsrin özünəməxsus xüsusiyyətlərindən biridir. Gücün, qüdrətin yeganə meyarı elm, bilik, təhsil, səviyyəsi hesab olunur. Məhz buna görə də, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı XXI yuzilliyi «Təhsil əsri» elan etmiş, biliyi, ağılı, idrakı və intellekti dəyərləndirərək ön plana çəkmişdir.

İnformasiya əsri hesab olunan XXI müstəqil Azərbaycan Respublikası və onun ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikası qarşısında çox mühüm təxirəsalınmaz vəzifələr qoymuşdur. Bu vəzifələr hər şeydən əvvəl ölkəmizin iqtisadi, siyasi, mədəni inkişafının intensiv surətdə yüksəldilməsinin; Azərbaycan Milli ideologiyasının, dövlətçiliyinin təbliğini tələb edir. İnformasiya cəmiyyətinin qarşısında duran vəzifələrin həyata keçirilməsində bütün xalqın, müxtəlif peşə sahibləri ilə yanaşı respublikamızın, o cümlədən Muxtar Respublikanın informasiya mütəxəssisləri və kitabxanaçıları da yaxından iştirak etməli, informasiya tələbatını ödəməklə onların köməkçisi olmalıdır (10. s.10)

İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətin yaradılması və daha da təkmilləşdirilməsi bilavasitə kommunikasiya sistemləri, informasiyanın alınması, işlənməsi və verilməsi prosesi ilə əlaqədar olduğundan müasir cəmiyyətdə hər cür informasiyanın cəmiyyət üzvləri arasında yaymağı qarşısına məqsəd qoyan informasiya resurslarını qoruyub saxlamaq, onu əsrdən-əsrə, nəsildən-nəslə ötürən informasiya daşıyıcısı kimi fəaliyyət göstərən kitabxana sistemləri, o cümlədən kütləvi kitabxanalar mühüm vəzifə daşıyır (10. s.10)

Azərbaycan Respublikasının və Naxçıvan Muxtar Respublikasının suverenliyə ikinci dəfə tam müstəqilliyə qovuşması kitabxanalar, o cümlədən uşaq kitabxanaları qarşısında çox mühüm vəzifələr qoyur.

Həmin vəzifələri yerinə yetirməyə hazır olan universal sənəd-informasiya fonduna malik Naxçıvan MR-nın uşaq kitabxana şəbəkəsinin işinin tədqiq edilib öyrənilməsi xüsusi aktuallıq kəsb edir.

Azərbaycanda o cümlədən Naxçıvan Muxtar Respublikasının əhaliyə kitabxana xidməti sistemində uşaqlara və gənclərə kitabxana xidmətinin təşkili mühüm yer tutur. 1940-cı illərə qədər Respublikada cəmi 17 uşaq kitabxanası fəaliyyət göstərirdi. 1950-ci illərin sonunda isə bunların sayı 71, fondları isə 1,155,2 nüsxə olmuşdur. Bu kitabxanalardan 3-ü Naxçıvan Muxtar Respublikasında fəaliyyət göstərir [869 s.4]

1969-cu ildə Muxtar Respublikanın mədəni həyatında uşaqlara kitabxana xidmətinin təşkilində mühüm bir hadisə baş verdi. A.Babayev adına Naxçıvan Respublika Dövlət Uşaq kitabxanası təşkil edildi. Muxtar Respublikada Dövlət uşaq kitabxanasının təşkili ölkədə ən böyük oxucu qrupu olan uşaqlara kitabxana xidmətini günün tələbləri səviyyəsinə qaldırmaq, onun forma və məzmununda yeni keyfiyyətləri meydana çıxarıb inkişaf etdirmək, uşaqlara xidmət edən kitabxanaların işini əlaqələndirmək, koordinasiya etmək və elmi cəhətdən əsaslandırmaq, kitabxanaların elmi-metodik təminatı işini təkmilləşdirmək, sənəd-informasiya fondlarını milli ədəbiyyatla formalaşdırmaq üçün böyük imkanlar açdı. Onu da qeyd edək ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası uşaq kitabxanası – Naxçıvan şəhər uşaq kitabxanası əsasında 1960-cı ildə yaradılmışdır. Fondunda 174,948 çap vahidi saxlanılır. Kitabxanada 40 nəfərlik 2 oxu zalı, müxtəlif profili 3 dərnək fəaliyyət göstərir, 7280 nəfər oxucusu vardır. Kitabxana Muxtar Respublikasının məktəb kitabxanaları ilə əlaqə saxlayır, onlara əməli metodik köməklik göstərir. (692 s.5)

2010-cu il məlumatına görə müharibə və blokada şəraitində yaşayan Naxçıvan Muxtar Respublikasında fondunda 2389,4 min nüsxə sənəd olan 293 kitabxana fəaliyyət göstərir ki, onlar da 190850 nəfər oxucuya, 3.718.152 nüsxə sənəd vermişlər. Əhalinin hər min nəfərinə hər hesabla 6112 nüsxə sənəd düşür. 2003-2010-cu illərdə Naxçıvan MR-də 16 yeni kitabxana

açılmışdır ki, onların da 8-i yeni yaranan inzibati rayonlarda olmuşdur. Göstərilən dövrdə Naxçıvan MR-də 1 Respublika kitabxanası, 3 filial uşaq kitabxanası və 160 filial kitabxanasının uşaq şöbələri, 7 Respublika Gənclər Kitabxanasının filialları gənclərə, uşaqlara və məktəblilərə xidmət göstərmişlər (95, s 7)

Hazırda Naxçıvan MR-də 7 MKS fəaliyyət göstərir ki, orada da 617 nəfər ali və orta ixtisas təhsilli kitabxanaçı çalışır. Bundan 50 nəfəri uşaq kitabxanalarının işçiləridir [39-46.s 11]

Respublikamızda 4,5 milyon kitab fonduna malik olan 127 müstəqil uşaq kitabxanası fəaliyyət göstərir ki, ondan 8 Naxçıvan MR-də yerləşir, həmin kitabxanalar 301.000 oxucuya xidmət edir. (88s.8)

Həmçinin respublikamızda, o cümlədən Naxçıvan MR-da 32,7 milyon kitab fondu olan 4419 məktəb kitabxanası məktəblilərə xidmət edir. Onların oxucularının sayı 1.434.590 min nəfər olmuşdur. Müstəqil uşaq və məktəb kitabxanaları ilə yanaşı olaraq uşaqlara 6 milyon nüsxə kitab fondu olan 4449 kütləvi kitabxana (Naxçıvan MR-də 269 kitabxana) xidmət etmişdir ki, bunların 985 min nəfəri uşaq oxucusu olmuşdur [320 s. 9]

Muxtar Respublika gündən-günə böyüyür inkişaf edir. Artıq burada 3 universitet, 4 orta ixtisas məktəbi, kolleclər və orta məktəblər fəaliyyət göstərir. Bu tədris müəssisələrində təhsil alan gənclər xalq təsərrüfatının sahələrində çalışacaq seçdikləri ixtisas üzrə nəzəri və təcrübi biliklərə yiyələnmiş elmin son nailiyyətləri ilə tanış olmuş, siyasət sahəsində hər hansı problemi həll etməyi bacaran və ona həmişə hazır olan mütəxəssislər hazırlamalıdır. Təsadüfi deyildir ki, müstəqil Azərbaycan gənclərinin birinci forumunda ümummilli liderimiz H.Əliyev öz nitqində demişdir ki, «Hər bir vətəndaş çalışmalıdır ki, bizim gənc nəslimiz yaxşı təhsil alsın, müasir tələblərə uyğun səviyyəyə çatsın». Forumda ali və orta ixtisas məktəbləri qarşısında qoyduğu vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün onların kitabxanaları, o cümlədən uşaq kitabxanaları da geniş iş görməlidirlər.

Gənclərin, uşaqların ideya-siyasi biliklərə yiyələnməsi sahəsində ümummilli liderin və onun davamçısı olan prezident İlham Əliyevin fikirləri, verdikləri sərəncamlarında qarşıya qoyulan mühüm vəzifələr bütün mədəni-maarif müəssisələrində o cümlədən də, Naxçıvan MR-nin uşaq və məktəb kitabxanalarından öz işlərini oxucuların yeni tələblər səviyyəsində qurmaq, sənəd-informasiya fondunun formalaşdırılması və onun komplektləşdirmə metodlarının yaxşılaşdırılması, yeni forma və üsullar axtarıb tapmağı tələb edir.[200 s. 17]

Uşaq kitabxana fondlarının sənəd-informasiya axımının düzgün təşkili xüsusiyyətləri həmin kitabxanaların spesifik vəzifələri ilə müəyyənləşir, regionun, rayonun iqtisadiyyatı, əhəlinin məşğuliyyəti, yaşı, tədris-tərbiyə prosesinə kömək etmək, yeni elmi texnologiyanı və texnikanı tətbiq etmək,

uşaqların təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsinə kömək etmək, siyasi və elmi-texniki biliklərinin artırılmasına, hərtərəfli hazırlıqlı gənclər kimi yetişmələrinə köməklik göstərməkdir [316-326.s16.]

Naxçıvan MR-nin uşaq kitabxanaları bu istiqamətdə uşaqlara, məktəb şagirdlərinə geniş xidmət göstərməkdə, onların müxtəlif işinə mühüm təsir göstərir. Uşaq və məktəb kitabxanaları xidmət etdiyi təhsil prosesinin təkmilləşdirilməsini, uşaqların sorğu tələbatının nəzərə alaraq bunun formalaşdırılmasını həyata keçirir. Burada həmçinin uşaqların və şagirdlərin marağı və onun diferensiasiyası da geniş nəzərə alınır. Hər bir uşağın oxucu marağı mürəkkəb quruluşa malik olub, ümumi, xüsusi və fərdi marağı vahid dialektikaya əsaslanır. Burada şagirdlərin ixtisasa, peşəyə yiyələnməsi, tədris planının yaxşılaşdırılması – tədris işinin yaxşılaşdırılması marağına dair göstərilən bütün bu xüsusiyyətlər uşaq və məktəb kitabxanaları fondunun profili komplektləşdirilməsinə mühüm təsir göstərir. Komplektləşdirmənin məzmun zənginliyi o vaxt özünü doğrulda bilər ki, o oxucu marağına uyğun gəlsin, mühüm kitabxana qaydalarına isnad etmiş olsun:

a) Uşaqların fonda olan marağını təmin etmək üçün zəngin kitab repertuarının olması;

b) Uşaq kitabxana fondlarının şagirdlərinin ümumi marağına və tipik sorğularına görə formalaşması;

d) Profillik nöqtəyi-nəzərindən uşaq kitabxana fondlarının mövzu zəngindiyini, məzmun dolğunluğuna malik olması;

c) Uşaqlarda və şagirdlərdə peşə, istehsalat texnikası, mədəniyyət haqqında ümumi anlayışının yaradılması və idrakı görüşlərinin zənginləşməsi.

Bu xarakterik xüsusiyyətləri Naxçıvan Muxtar Respublikasının uşaq və məktəb kitabxanalarının sənəd-informasiya fondunun formalaşdırılmasında daha konkret müşahidə etmək olar. Uşaq kitabxanaları uşaqların tələbatını nəzərə alaraq peşə və ixtisasa dair kitabların, qəhrəmanların həyatından bəhs edən bədii və incəsənət əsərlərin, istehsalat-texniki, tədris ədəbiyyatının komplektləşdirilməsinə başlıca diqqət yetirilmişdir. Naxçıvan MR-nin A.Babayev adına Respublika uşaq kitabxanasında MKS-nin uşaq filialında və uşaq şöbələrinin sənəd-informasiya fondlarının orta hesabla ildə 15 faizini peşəyönümlü kitablar (72850 nüsxə) təşkil edir. Həmin kitabxanaların fondunda son on il ərzində (2001-2010) 10 faiz artmış, 72850 nüsxədən 85270 nüsxəyə yüksəlmişdir.

Uşaq kitabxanalarında peşəyönümlü ədəbiyyatla yanaşı digər mühüm sənədlərin komplektləşdirilməsinə də xüsusi diqqət yetirilmişdir. Xüsusən ümumbəşəri humanist-əxlaqa, hüquq məsələlərinə, ictimai hadisələrə dair ədəbiyyatın komplektləşdirilməsinə daha geniş maraq göstərilir. Bu xarakterik cəhətlərin sosial-siyasi ədəbiyyatın artımında müşahidə etmək olar. Belə ki, 2001-2007-ci illərdə sosial-siyasi ədəbiyyatın ümumi miqdarı 38150 nüsxəyə

bərabər olmuş, 2010-cu ildə onun miqdarı 42750 nüsxəyə bərabər olmuşdur. (314 s.13)

Uşaq və məktəb kitabxanalarının sənəd-informasiya fondlarının formalaşmasının ən mühüm şərtlərindən birini onun planlı, müntəzəm komplektləşdirilməsi təşkil edir. Planlı komplektləşdirmə ədəbiyyatın təkə məzmununa görə deyil, onun formasına görə, yəni tipinə, növünə, dilinə, habelə oxucu ünvanına, məqsəd istiqamətinə görə formalaşmasını nəzərə alır [316-326. 14].

Naxçıvan MR-nin A.Babayev adına Respublika Uşaq Kitabxanasında MKS-in uşaq filialında və uşaq şöbələrində planlı komplektləşdirmə çap əsərlərinin kitabxanalarının quruluş bölmələrinə görə münasib tənzimləşdirilməsini tələb edir. Məsələn, uşaq kitabxanalarında fondun formalaşması aşağıdakı şəkildə özünü büruzə verir: tədris ədəbiyyatı 25 faiz (məktəb kitabxanalarında 60 faiz) ixtisaslaşdırılmış ədəbiyyat 8 faiz, bədii ədəbiyyat 5 faiz, idman və istehsalat və texnikaya dair ədəbiyyat 4 faiz təşkil edir.

Uşaq kitabxanalarının konkret vəzifələrini oxucu tərkibini, tədris proqramlarını düzgün təhlil etməli və onların xarakterik xüsusiyyətlərini nəzərə almaq lazımdır. Planlı komplektləşdirmədə kitabların xüsusi çəkisində öləri dəyişikliklər ənənəsini deyil, müvafiq göstəricilər kompleksini nəzərə almaq lazımdır. Bu da uşaq və məktəb kitabxana fondlarının formalaşması gedşinə mühüm təsir göstərir. Bu təsirin konkret ifadəsini A.Babayev adına Naxçıvan Respublika uşaq kitabxanasının təmsalında müşahidə etmək olar. Bu məqsədlə aşağıdakı cədvələ nəzər yetirək.

2005-2006-cı illərdə [10-12. 15] A.Babayev adına Naxçıvan Respublikası Uşaq kitabxanasının kitab fondunun statistik göstəriciləri.

Cədvəl 1

Göstəricilərin adı	Fondun tərkib hissələri üzrə							
	Cəmi k/x fondu	İctimai fond	Təbiət, səhiyyə və tibb ədəmləri	Texniki, kənd, meşə təsərrüfatı	İncəsənət, B/t və idman	Filologiya və bədii ədəbiyyat	Azərbaycan dili	Digər dillər
İçərisində daxil olmuşdur	4203	2	-	-	-	4201	4164	39
Çıxarılmışdır	5261	511	89	101	111	4449	3701	1560
İlin axırına nə qədər var	174288	18522	5790	2901	5284	141721	93124	81164
İlin axırına neçə nüsxə verilmiş	254221	2080	1928	1654	1352	247207	241637	12584
O cümlədən 15 yaşa qədər uşaqlar	194620	835	751	129	372	192533	194000	620

Cədvəlin təhlili göstərir ki, son beş il ərzində Muxtar Respublika Uşaq kitabxanası fondunun 2001-2003-cü illərlə müqayisədə bütün sahələrində artım faizi aşağıdakı şəkildə olmuşdur: ictimai siyasi ədəbiyyat 6 faiz, ixtisas yönümlü ədəbiyyat 10 faiz, idman və incəsənət ədəbiyyatı 5 faiz, bədii əsərlər 30 faiz artmışdır. (211 s. 19)

Son zamanlar Naxçıvan MR-nın uşaq və məktəb kitabxanalarının komplektləşirilməsində mövzu-tipoloji planın tətbiq edilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Mövzu-tipoloji plan formalaşdırmanın bütün tərkib hissələrini, sahələrini nəzərə alır və onun təcrübi tətbiqinə imkan verir. Bu planın hazırlanmasını məktəblərdə metodistlər, uşaq kitabxanalarında isə komplektləşdirmə şöbəsinin işçiləri tərəfindən həyata keçirilir. Bu işin müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsində kitabxanaların komplektləşdiricilərin məharətindən, bacarığından, forma və üsullarına yiyələnməsi tələb olunur. Təcrübə göstərir ki, fondun komplektləşdirməsi istiqamətini tam öyrənmədən, qarşıda duran mühüm vəzifələri müəyyənləşdirmədən, ədəbiyyatın seçilməsində fəal iştirak etmədən, fondun formalaşmasının əsas mahiyyətini dərk etmək olmaz. Naxçıvan MR-nın uşaq kitabxana fondlarının işini yaxşılaşdırmaq və tənzimləşdirmək məqsədilə uşaqların və şagirdlərin tərkibinin öyrənilməsinə xüsusi diqqət yetirilir.[57 s. 20]

Bütün bunlar göstərir ki, komplektləşdirmə işində oxucu qruplarının müəyyənləşdirilməsi Naxçıvan MR-nın uşaq kitabxana fondlarının formalaşmasının mühüm sahələrindən birini təşkil edir. Məhz buna görə də, uşaq kitabxanaları mövzu-tipoloji planın tərkibində aşağıdakı kimi oxucu qruplarına isnad edir:

1. kiçik yaşlı oxucular (I-IV siniflər)
2. orta yaşlı oxucular (V-VIII siniflər)
3. yuxarı sinif şagirdləri
4. laborantlar, ustalar, tərbiyəçilər və s.

Uşaq kitabxanalarında oxucuların belə qruplaşdırılması MKS-nin kitabxanalarının komplektləşdirmə işinin səmərələşdirilməsinə, fondun ad etibarilə zənginliyinə mühüm təsir göstərir.[287.s.22] Məhz bunun nəticəsidir ki, Naxçıvan MR-nın uşaq və filial uşaq şöbələrinin fondları son 10 ildə (2001-2010) 20 faiz artmışdır. Buna baxmayaraq təkcə 2000-2005-ci illərdə Naxçıvan MR-nın kütləvi kitabxanalarından 310005 nüsxə sənəd, o cümlədən uşaq ədəbiyyatı 45150 nüsxə fondan xaric edilmişdir. Təkcə A.Babayev adına Naxçıvan Respublika uşaq kitabxanasının fondundan 2005-2006-cı illərdə 12500 nüsxə sənəd xaric edilmişdir. Bu qədər xaric edilən sənədin müqabilində cəmi 49170 nüsxə (2004-cü il istisna edilməklə) sənəd fondlara daxil edilmişdir. Naxçıvan MR-nın MKS-nin uşaq fondları və onların uşaq şöbələri fondun tərkibi 2003-2010-cu illərdə faiz hesabla aşağıdakı kimidir:

İllər	Cəmi k/x fondu	Sosial siyasi	Təbiət və tibb elmləri	Texniki kənd/təsərrüfatı	İncəsənət idman	Bədii ədəbiyyat	Uşaq ədəbiyyatı
2003	3291,4	22	7,4	12,9	5,2	46,8	8,3
2004	2279,6	21,2	7,3	13,6	6,2	47,8	8,3
2005	2193,5	21,2	7,5	13,6	6,3	47,3	8,3
2006	2218,4	21,4	7,6	13,8	6,5	47,5	8,4
2007	2225,5	21,6	7,8	13,8	6,6	47,6	8,5
2008	2244,5	21,6	7,9	13,9	6,7	47,8	8,6
2009	2265,4	21,8	8,2	13,9	6,7	47,9	8,7
2010	2278,6	21,9	8,4	14,3	6,8	48,3	8,9

Cədvəldən görüldüyü kimi, Naxçıvan MR-ın uşaq kitabxanalarının sənəd-informasiya fondunun tərkibi bəzi illərdə artır, bəzi illərdə isə xeyli azalır. Bu azalma sosial-siyasi, texniki, kənd təsərrüfatı ədəbiyyatının payına düşür. Bu illərdə həmçinin uşaq kitabxanalarının fondunda xeyli sənəd xaric edilib.[10s 23]

Naxçıvan MR-ın uşaq kitabxanalarında komplektləşdirmənin mühüm sahələrindən birini fondun istifadə edilməsi və nüsxə miqdarının müəyyənləşdirilməsi təşkil edir. Fondun istifadə edilməsi bilavasitə seçilən ədəbiyyatın dəyər potensialı ilə ölçülür. Hər bir kitabın dəyəri onun neçə dəfə oxunması səmərəliliyi ilə müəyyənləşir. Əgər konkret bir kitabın oxunuşu 25-30 dəfəyə bərabədirsə onda belə oxunuş müvəffəqiyyətli hesab olunur. Naxçıvan MR-nın uşaq filiallarında və uşaq şöbələrində Şahbuz və Ordubad MKS-də 2000 nüsxə üzərində aparılan tədqiqat işi göstərmişdir ki, kitab oxunuşunun orta həddi Şahbuz rayonunda 35, Ordubad rayonunda 30 dəfəyə bərabərdir. Sədərk və Kəngərli MKS uşaq şöbələrində isə 20-25 dəfəyə bərabərdir. Burada dəyər həddi 83 faizə bərabərdir. Uşaq kitabxanalarında bəzi kitablar ildə 40 dəfə, bəzi kitablar 25 dəfə, bəziləri isə 10 dəfə oxunmuşdur. Məhz buna görə də hər il Naxçıvan MR-nın uşaq və məktəb kitabxanaları fondun tematik hissəsini daim nəzərdən keçirir, kitabın mütləq potensialını öyrənir, oxunma səviyyəsinin müxtəlifliyini təhlil edirlər.[10s 24]

Naxçıvan Muxtar Respublikasının uşaq kitabxanaları fondunun formalaşdırılmasında tematik rəflərin təşkilinə də daim diqqət yetirilir. Uşaq kitabxanaları müxtəlif mövzularda 40-dan çox tematik rəf tərtib etmişlər. «Qarabağ bizim tərkib hissəmizdir», «Qarabağ qəhrəmanları», «Əxlaq normaları», «İlham Əliyev Azərbaycanın xilaskarıdır», «Uşaqların mənəvi tərbiyəsi», «Texnikaya dair nə oxumalı» və s. Həmin tematik fondlarda 20 min nüsxədən yuxarı ədəbiyyat əhatə olunmuşdur. (10s. 25) Bu xüsusiyyətləri Naxçıvan MR-nın Sədərk, Şərur, Kəngərli, Culfa, Babək MKS-nin uşaq kitabxanalarının fəaliyyətində də müşahidə etmək olar.

Naxçıvan MR-ın uşaq kitabxanaları fondunun formalaşmasında oxucu sorğularının və tələblərini geniş nəzərə alır və onları ödəməyə səy göstərirlər. Bu işin həyata keçirilməsində aşağıdakı beş mühüm xüsusiyyət nəzərdə tutulur:

1. Kitabxana vəzifəsinin öyrənilməsi;
2. Oxucu sorğularının dəqiqləşdirilməsi;
3. Biblioqrafik mənbələrdən istifadə edilməsi;
4. Maliyyə imkanlarının nəzərə alınması;
5. Komplektləşdirmə mənbələrinin müəyyənləşdirilməsi;

Bu xüsusiyyətlərin qarşılıqlı surətdə istifadə edilməsi Naxçıvan MR-nın uşaq kitabxanalarının komplektləşdirmə səviyyəsinə mühüm təsir göstərir.

Deməli, uşaq kitabxana fondlarının komplektləşdirilməsi birtərəfli mövzu daxilində məhdudlaşmır. Bu fond uşaqların hərtərəfli sorğularını ödəyən çoxşaxəli ədəbiyyat repertuarına malikdir.

Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramında Naxçıvan MR üzrə aşağıdakı məsələlər nəzərdə tutulmuşdur.[10s 26]

- 1.Qəza vəziyyətində olan və şəxsi evlərdə yerləşən kitabxanalar, o cümlədən uşaq kitabxanaları üçün yeni binaların tikilməsi (2010-2013);
- 2.Təmiri zəruri hesab edilən kitabxanaların əsaslı təmirə modernləşdirilmiş, inventar və avadanlıqla təchiz edilmiş (2008-2013);
- 3.Yeni dislokasiya xəritəsi əsasında (kitabxanası olmayan yeni salınmış qəsəbə, kənd və digər yaşayış massivlərində) kitabxanalar üçün binaların tikilməsi (2010-2013) Proqrama əsasən Naxçıvan MR-də 25 yeni kitabxananın açılması nəzərdə tutulmuşdur ki, bundan da 3-ü uşaq kitabxanasıdır. [10s.27]

Uşaq kitabxanalarının əksəriyyətində fondun formalaşmasında kitabxana rəhbərlərinin, mütəxəssislərin şəxsi keyfiyyətlərinə əsaslanan optimal metodlardan, kitabxana təcrübəsindən, keçmiş ənənələrdən, empirik nəticələrindən və mülahizələrindən istifadə olunur. Naxçıvan Muxtar Respublikasının uşaq kitabxanalarının xarici və daxili əlaqələrinin müntəzəm mürəkkəbləşməsi, fondun həcmcə artması, informasiya tələbatının və digər amillərin çoxalması şəraitində bu amillər arasında daha çox sıxlaşma prosesi gedir. Burada avtomatlaşdırılmış sistemin köməkliyinə istinad olunur.

Bütün kitabxana, o cümlədən fondun formalaşması proseslərinin və əməliyyatlarının mövcud avtomatlaşdırılmış metodları başlıca olaraq kitabxana fondunun formalaşması texnologiyasına əsaslanır ki, bu da reproduksiya (surəti çıxarılmış sənədlər) materiallarını əhatə edir. Halbuki, bu işin gedişi əslində çox çətin, lakin məqsədi nisbətən əz nəzərə çarpır. Yaranmış avtomatlaşdırılmış sistemlərin elektron hesablama maşınlarında verilmə strategiyası başlıca olaraq fondşünasın intellektual fəaliyyəti ilə bağlıdır. O, kitabxananın sənəd-informasiya fondunun formalaşmasının məntiqi və

yaradıcı proseslərini əks etdirir. Məsələn, məntiqi prosesə kitab işləmə şəbəsində sənədlərin şifrələnməsi daxildir. Yaradıcı prosesə isə uşaq kitabxanaları fondunun formalaşmasının qoyuluşu və korrektura edilməsi məqsədi, proqnozlaşdırılması və sənədlərin seçilməsi daxildir. Naxçıvan Muxtar Respublikasının uşaq kitabxanalarında uşaqlara xidmətin və oxucu sorğularının statistikası kitabxananın fəaliyyətində əsas texnoloji əməliyyatlardan biridir. Belə ki, uşaq kitabxanalarının fəaliyyətinə qiymət vermək üçün onların sənəd informasiya fondunun oxucuların tələbatına uyğun komplektləşdirilməsi üçün bu əməliyyatların yerinə yetirilməsi vacib şərtidir. Beləliklə, Naxçıvan MR-sı uşaq kitabxanaları mövcud çətinliklərə baxmayaraq müasir dövrdə öz işini zamanın tələbləri səviyyəsinə uyğun qurmağa və fəaliyyətini bu istiqamətdə genişləndirməyə səy göstərir.

Naxçıvan MR-sı uşaq kitabxanaları nəhəng informasiya ehtiyatlarının dünya informasiya ehtiyatlarına inteqrasiya olunması və kitabxananın işinin dünya standartlarına və müasir zamanın tələblərinə cavab verməsi üçün aşağıdakı məsələlərin həll edilməsi olduqca zəruridir.

- A.Babayev adına Naxçıvan Respublika Uşaq kitabxanasının metodiki təminatının gücləndirilməsi;
- Naxçıvan MR-sı uşaq kitabxanalarının maddi-texniki təminatının möhkəmləndirilməsi;
- Naxçıvan MR-sı uşaq kitabxanalarının sənəd-informasiya fondlarında avadanlıqların və müasir texnologiyalarının tətbiqi;
- Naxçıvan MR-sı uşaq kitabxanaları fondlarının daha çox tələb olunan yeni və aktual uşaq ədəbiyyatıyla zənginləşdirilməsi;
- Naxçıvan MR-sı uşaq kitabxanalarının MAS-larının yenidən təşkili və təkmilləşdirilməsi sahəsində işləri gücləndirməli;
- Naxçıvan MR-sı uşaq kitabxanalarının sənəd-informasiya fondunun yerləşdirilməsi və mühafizəsinin tam təmin edilməsi üçün prioritet inkişaf yolları müəyyən edilməli;
- Respublikanın MKS-də və uşaq kitabxanalarında sənəd-informasiya fondunun avtomatlaşdırılmış, yüksək sürətli informasiya şəbəkəsinin strukturunu yaratmalı;
- Respublikanın uşaq kitabxanalarında yeni texnologiyalarından istifadə etməklə əyləncəli proqramla təşkil etmək.

Yekun olaraq göstərmək lazımdır ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının uşaq kitabxanalarının sənəd-informasiya fondlarının formalaşdırılması uşaqların və məktəblilərin ondan istifadəsinin təşkili prosesinin avtomatlaşdırılması və kompüterləşdirilməsi 2008-2013-cü illərdə dövlət proqramına uyğun olaraq mərhələ-mərhələ daha inamla həyata keçiriləcək, onların mütaliəsinə rəhbərlik sistemi təkmilləşdiriləcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. (20 aprel 2007-ci il) // Azərbaycan-2007.-21 aprel.
2. Azərbaycanın statistik göstəricisi: 2005.-B.: Səda nəşriyyatı, 2005.-869 s.
3. Azərbaycanın regionları: 2004.-B.:Səda.-692 s.
4. Azərbaycanın regionları: Statistik məcmuə: 2005, B.: Səda, 2005.713 s.
5. Babək rayon MKS-nin 2003-2010-cu illər statistik hesabatı
6. Culfa rayon MKS-nin 2003-2010-cu illər statistik hesabatı.
7. Həsənov M.M. Mərkəzləşmiş kitabxana sistemində vahid kitabxana fondunun formalaşması// Azərbaycanca kitabxana işinin mərkəzləşdirilməsi məsələsi.-B.: BDU, 1986.-S.39-46.
8. Xələfov A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslik (3 hissədə): H.3.-B., 2003.-314 s.
9. Xələfov A. İnformasiya cəmiyyəti və kitabxanaların vəzifələri, Ümumrespublika elmi-praktiki seminarı// Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya seriyası.-B., 2005.-№2.-S.10-12.
10. Kitabxana işi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.-B., 2005.-24.s.
11. Kəngərli rayon MKS-nin 2001-2007-ci illər statistik hesabatı.
12. Qədim Naxçıvan. Bayram: 75.-B.: Azərneşr, 1999.-287.s.
13. Naxçıvan Muxtar Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin 2001-2008-ci illər statistik hesabatı.
14. Ordubad rayon MKS-nin 2001-2007-ci illər statistik hesabatı.
15. Sədərək rayon MKS-nin 2003-2007-ci illər statistik hesabatı.
16. Şahbuz rayon MKS-nin 2001-2007-ci illər statistik hesabatı.
17. Şərur rayon MKS-nin 2003-2007-ci illər statistik hesabatı.

A. АЛИЕВ

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ И ПОЛЬЗОВАНИЯ ФОНДА ДЕТСКИХ БИБЛИОТЕК В НАР

РЕЗЮМЕ

В статье исследовано работа детских библиотечных узлов Нахчыванской Автономной Республики. Здесь рассказывается о библиотечных услугах детям и юношам в системе библиотечных услуг населению в Азербайджане, в том числе в НАР.

Здесь также сообщается об истории Государственной Детской библиотеки Нахчыванской Республики. В статье также анализируется влечение в исследовании других детских библиотек.

В статье также изучено читательский интерес в детских библиотеках и выяснено, что детский читательский интерес обоснован на единую диалектику.

**FORMATION OF CHILD LIBRARY AND CURRENT STATE OF ORGANIZING OF
ITS UTILIZATION IN NAKHCHIVAN AUTRONOMUS REPUBLIC**

SUMMARY

The work of the network of child library in Nakhchivan Autonomous Republic was studied. It talks about the library service for children and youth in the network of public library service in Azerbaijan, as well as in Nakhchivan Autonomous Republic.

It also introduces a data about history of establishment of the State Child Library of Nakhchivan Autonomous Republic. The other child libraries of Nakhchivan AR have also been involved in a study and some comparative analyses have been carried out in the article.

The issue of study of readers' interest at child libraries were also touched upon and it was determined that the interest of child as a reader is based on integral dialectics.